

невської конвенції 1864 р., які писалися цими людьми кров'ю в переносному і буквальному сенсі.

Бібліографічні посилання:

1. Декларація Гельсінської зустрічі на найвищому рівні. Гельсінський документ 1992 року «Виклик часу перемін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_115.
2. Зведені дані у звіті Верховного комісара ООН з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ato/v-oon-oprilyudnili-strashnu-statistiku-schodo-vbitih-ta-poranenih-na-donbasi-709110.html>
3. Henry D. Un souvenir de Solferino [Електронний ресурс]. – Geneve, 1862. – 115 p. – Режим доступу: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1060754/f6.image>
4. Convenția de la Geneva (1864) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ro.wikipedia.org/wiki/Conven%C8%9Bia_de_la_Geneva_%281864%29
5. Pictet J.S. Droit international humanitaire. – Université de Genève Faculté de droit, 1976. – 258 p.

Добробог Людмила Миколаївна,
професор кафедри загальноправових дисциплін
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

**ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ТА ЛЕГІТИМАЦІЯ ПРАВА:
ПРАВОВИЙ ДИСКУРС**

Обрання Україною європейського вектору розвитку є фактором переосмислення багатьох положень вітчизняної теорії права, що пов'язано передусім із визнанням не держави, а людини основною цінністю, закріплення як головного обов'язку держави забезпечувати права людини. Це піднімає на порядок денний питання об'єктивації та легітимації права.

Зрозуміло, що ця тематика є доволі обширною і не може бути повною мірою висвітлена у межах цієї роботи, тому ми зосередимо увагу лише на окремих її аспектах, які є наріжними у окресленому контексті.

На думку В.П. Алексєєва і А.І. Першица, стосовно первісних суспільств неправомірним є використання поняття звичаєвого права, а допустимо лише використання поняття мононорми. Вони вважають: «Іноді звичаєвим правом називають і самі звичаї епохи класоутворення або, ще ширше і невизначеніше, соціальні норми в первісному суспільстві взагалі. Але це неточно, оскільки право в строгому сенсі цього слова не могло бути там, де ще не було держави» [1, с. 288]. Ідею мононорми можна виявити і у вітчизняних дореволюційних правознавців. Приведемо як підтвердження слова Н.М. Коркунова, який писав: «Першочергово право, моральність, релігія, пристойність — все це змішується воєдино» [2, с. 136]. Г.Ф. Шершеневич дотримувався

тієї ж точки зору: «Де є суспільство, там є і правила співжиття. На найранішніх ступенях ці правила представляють однорідну недиференційовану масу» [3, с. 112].

Якщо дотримуватися цієї позиції, то початковим постулатом може служити наступна теза: де суспільство, там і право. Тим самим виключається детермінуюче значення держави в процесі зародження права. Причому про феномен права доречно говорити починаючи з найранішніх стадій розвитку суспільства.

Такий підхід до розуміння проблеми походження права використовується в західній літературі.

Так, французькі автори Р. Пенто і М. Гравітц визнають: «Будь-яке людське суспільство визначається правом і неможливе без певного правопорядку. У родових кланах і племенах процес розробки норм набував містичного характеру; він проводився як би від імені і за рахунок надприродних сил» [4, с. 54].

Як зазначає А.П. Заєць, об'єктивація права, правових норм у суспільстві, як впливає з вищезазначеного, розглядається як процес формування волі більшості населення, набуття правовими ідеями незалежного від конкретної особи характеру. З цієї точки зору об'єктивація розкриває зв'язок права з особою і суспільством [5, с. 36]. Важливою в аспекті, що розглядається є і наступна теза автора: «Якщо процес правотворення розглядати з аксіологічної точки зору і способів такої об'єктивації, то він може бути визначений як *легітимація* права. Цим політологічним терміном традиційно позначається процедура суспільного визнання певної дії, діючої особи факту, а у політиці — його визнання і виправдання. Є всі підстави застосовувати цей термін для позначення завершального етапу процесу правотворення» і «якщо уявлення про належне не будуть визнані, підтримані суспільством, його членами, це означає, що вони не є правовими, оскільки суперечать волі носія права — народу» [5, с. 36].

Професор Р.З. Лівшиц, який одним з перших ввів термін легітимність у теорію права, пише: «Якщо законність характеризує нормативні акти відносно права, то легітимність відображає відповідність закону в певний час конкретному типу суспільної правосвідомості» [6, с. 20]. Вказаний автор виокремлює два аспекти легітимності: формальний і змістовний. Формальний аспект пов'язується більш із легальністю і, зокрема, вказує на прийняття закону спеціально уповноваженим органом і з дотриманням відповідних процедурно-процесуальних правил. Змістовний же аспект безпосередньо стосується легітимації і передбачає позитивне сприйняття прийнятого закону і реалізацію приписів останнього у суспільних відносинах. Проблеми легітимності не є актуальною за умови співпадання формального і змістовного аспектів. Відтак, ця концепція передбачає розмежування права і закону. Легальним має бути визнаний тільки правовий закон, тобто закон, який відображає правову ідею (справедливості, свободи, прав людини). Змістовна легітимність полягає

у відповідності закону ідеї права [7, с. 49].

Тому легальність виступає як міра об'єктивного права, це відповідність поведінки суб'єкта права нормі права. А легітимність - це міра суб'єктивного права, вона витікає з правовідносин між суб'єктами права.

Такий підхід в останні десятиліття набув особливої актуальності та широкого застосування не лише в межах ЄС, США, але і України, законодавство якої вже містить положення про необхідність відповідності нормативно-правових актів вимогам справедливості, загальноновизнаним правам людини тощо та розмежування права і закону. Тому не можна погодитися із А.П. Зайцем з приводу того, що «легітимація є політичним явищем, а не юридичним процесом набуття юридичних ознак тим чи іншим політичним явищем, владою, політичним рішенням. У процесі легітимації відбувається ствердження, пояснення, виправдовування чи спеціальне обґрунтування державних приписів (закону) шляхом звернення апеляції до вищих і абсолютних цінностей, почуттів, історії народу тощо. Легітимність зовсім не означає юридично оформленої законності. Вона не нав'язується за допомогою примусу, а виникає з певної однорідності моральних установок, традицій, уявлень тощо» [5, с. 36].

Юрист-міжнародник професор С.В. Черніченко в роботі «Нариси по філософії і міжнародному праву» відзначає, що «легітимність - поняття природно-правове і має етичне коріння, найбільш стабільні, найбільш «високі» норми людської моралі в своїй основі» [8, с. 745, 748, 749]. Учений визнає, що легітимність у внутрішньодержавній і міжнародній сфері виходить за межі позитивного права.

Таким чином, питання про легітимність та об'єктивацію права є доволі важливим, зважаючи на те, що його розв'язання дозволяє з'ясувати «генетичну природу» права, що впливає на його функціонування та розвиток.

Бібліографічні посилання:

1. Алексеев В.П. История первобытного общества / В.П. Алексеев, А.И. Першиц. – М.: Высш. шк., 1990. – 360 с.
2. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. Хрестоматия / В.Н. Хропанюк. - М.: Издательство «Интерстиль», 1998. – 242 с.
3. Шершеневич Г.Ф. Общая теория права. В 2-х т. Учебное пособие / Г.Ф. Шершеневич. - М., 1995. - Т. 2. – 198 с.
4. Пэнто Р. Методы социальных наук / Р.Пэнто, М.Гравитц. - М.: Прогресс, 1972. – 156 с.
5. Заєць А.П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду / А.П. Заєць. - К.: Парламентське вид-во, 1999. – 312 с.
6. Лившиц Р.З. О легитимности закона / Р.З. Лившиц // Теория права: новые идеи. – М.: Изд-во ИГиП РАН, 1995. – Вып. 4. – С. 18-26.
7. Власть: Очерки современной политической философии Запада / В.В. Мшвениерадзе, И.И. Кравченко, Е.В. Осипова и др. - М.: Наука, 1989. – 212 с.
8. Черниченко С.В. Очерки по философии и международному праву / С.В. Черниченко. – М.: Научная книга, 2009. – 828 с.